

Szanse i wyzwania państw Unii Europejskiej w dobie globalizacji korporacyjnej

GLOBALIZACJA JEST OBECNIE FAKTEM - NIE JEST JUŻ TO ODLEGŁY PROCES ROZWIJAJĄCY SIĘ ZA OCEANEM, PONIEWAŻ DOTARŁ ON RÓWNIŻ NA TERENY Unii Europejskiej w zaskakująco szybkim czasie. Globalizacja sfery gospodarczej państwa dla jednych jest rozwiązaniem/złotym środkiem, natomiast dla innych to zło, które trzeba jak najszybciej i jak najmocniej ograniczać. W ramach globalizacji gospodarki pojawił się proces globalizacji korporacyjnej, który wzbudza również skrajne emocje. Celem artykułu jest przedstawienie globalizacji korporacyjnej jako złożonego procesu, który może być zarówno szansą jak i zagrożeniem dla państw Unii Europejskiej. Poprzez analizę głównych wskaźników zostanie podjęta próba określenia wpływu tego procesu na Unię Europejską.

W dobie aktualnego kryzysu (migracyjnego, politycznego, gospodarczego czy tożsamości), z którym boryka się UE już od dłuższego czasu, uzasadnionym wydaje się być przeanalizowanie szans i zagrożeń, a także wyzwań jakie niesie za sobą ten względnie nowy proces jakim jest globalizacja korporacyjna. Z pewnością Unię czeka wiele nowych zmian aby sprostać wyzwaniom globalnym.

Współczesny świat charakteryzuje się bardzo dużą złożonością procesów, które w nim zachodzą. Podłoża tego stanu rzeczy można doszukiwać się głównie w procesach globalizacyjnych występujących obecnie we wszystkich sferach życia człowieka. Jednym z wymiarów zmian jest transformacja znaczenia i roli korporacji transnarodowych. Wielkie przedsiębiorstwa międzynarodowe z biegiem czasu stały się podmiotami wywierającymi ogromny wpływ na funkcjonowanie państw.

Korporacje transnarodowe (KTN) początkowo osadzały się głównie na terenie USA z czasem jednak zaczęły również migrować ku kolejnym państwom aż dotarły na tereny Unii Europejskiej. Jest to całkowicie naturalny stan rzeczy biorąc pod uwagę fakt, iż Unia Eu-

ropejska jest jedną z największych gospodarek świata¹. Dzięki temu gospodarka UE stała się bardziej otwarta i zintegrowana. Nie wszyscy jednak uważają, że owa otwartość jest pozytywną konsekwencją, w związku z czym temat globalizacji gospodarek światowych jest tematem dość kontrowersyjnym.

Globalizacja korporacyjna jest terminem względnie nowym, została zauważona i nazwana przez badaczy w 1999 roku w kontekście Trzeciej Konferencji Ministerialnej Światowej Organizacji Handlu (WTO) podczas której doszło do masowych protestów, a w konsekwencji do zawieszenia samych obrad i narodzenia się konfliktu na linii UE-USA-państwa rozwijające się. Wszystko to spowodowane było głównie liberalną polityką WTO (What is the WTO?, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/who_we_are_e.html, dostęp: 20.01.2017), która doprowadziła do wzrostu władzy i umocnienia pozycji korporacji transnarodowych. Obserwatorzy tychże zajęć zgodnie zdecydowali, że te zamieszanie nie dotyczyło tylko i wyłącznie procesu globalizacji ale także rosnącej pozycji władzy i jej głównych podmiotów jakimi są właśnie wielkie przedsiębiorstwa międzynarodowe (Marzęda, 2007, s. 114).

Najpełniejszy obraz globalizacji korporacyjnej zawarty jest w definicji Edwarda S. Hermana, według którego globalizacja korporacyjna to: „wielowymiarowy, przecinający granice proces ekspansji korporacji transnarodowych, którego kierunek wyznacza maksymalizacja zysku i którego efektem jest postępujący wzrost roli i znaczenia korporacji transnarodowych” (Rosińska-Bukowska, 2009, s. 54). Zgodnie z powyższym należy stwierdzić, że globalizacja korporacyjna jest procesem w którym korporacje transnarodowe wykraczają poza granice swoich macierzystych jednostek w celu pomnożenia swojego kapitału, a kierunek ich ekspansji zależny jest od łatwiejszej i szybszej maksymalizacji zysku.

Aby móc przeanalizować wpływ KTN na Unie Europejską kolejnym krokiem powinna być analiza genetyczna, aby móc na tej podstawie dostrzec trendy czy zależności, które występowały wcześniej w tej sferze.

¹ Według CEBR na pierwszych trzech miejscach znajdują się kolejno: USA, Chiny i Japonia, natomiast zaraz po nich są: Niemcy, Wielka Brytania i Francja (Ośrodek CEBR: cztery kraje UE wśród największych gospodarek świata, http://wyborcza.pl/1,91446,17184534,Ostodek_CEBR_cztery_kraje_UE_wsrod_najwiekszych_gospodarek.html?disableRedirects=true)

HISTORYCZNE UWARUNKOWANIA GLOBALIZACJI KORPORACYJNEJ

W LATACH 90. LIBERALIZACJA GOSPODARCZA POSTĘPOWAŁA DOŚĆ SZYBKO w związku z czym zauważalna była spora aktywizacja przedsiębiorstw międzynarodowych. Ponadto, jest to czas wzrostu gospodarki globalnej i postępu technologicznego – czyli otoczenie z pewnością sprzyjające dalszemu rozwojowi KTN, ich pozycja zaczęła się stopniowo umacniać. Państwo jako podmiot było zmuszone do wprowadzania zmian wewnętrznych aby nadążyć za zmieniającą się rzeczywistością. Większość państw rozpoczęła od polityki restrykcyjnej wobec KTN co skutkowało głównie ich ścisłą kontrolą. Postępująca globalizacja i coraz bardziej zauważalne korzyści spowodowane współpracą z KTN spowodowały, że państwa przechodziły stopniowo do polityki sprzyjającej wielkim przedsiębiorstwom.

Polityka otwierania rynków na zagraniczny kapitał obrała dwa kierunki:

1. Stworzenie odpowiednich warunków prawnych i instytucjonalnych aby zachęcić obcy kapitał do inwestowania na tym właśnie terenie – realną konsekwencją tego kierunku było utworzenie specjalnych stref ekonomicznych lub ulgi podatkowe dla nowych przedsiębiorców
2. Najważniejsze są czynniki empiryczne - odrzucenie traktowania KTN jako konkurenta na rynku a zastąpienie je współpracą i osiągnięcie wyższego poziomu kooperacji w kontaktach (Dunning in Eden and Potter, 1993, s. 59-83).

Nie oznaczało to jednak, że konkurencja pomiędzy państwami się zakończyła. Od tego czasu weszła ona na inny poziom a mianowicie na tym etapie państwa zaczęły między sobą rywalizować, które z nich stworzy lepsze, dogodniejsze warunki dla działalności KTN po to by przyciągnąć jak najwięcej kapitału zagranicznego na swój teren.

Aby rozpocząć kooperację na poziomie państwo – KTN potrzebne było przeprowadzenie pewnych zmian, dotyczyły one przede wszystkim reżimów inwestycyjnych. Jeżeli chodzi o skalę tych przekształceń i aby urzeczywistnić w pewien sposób przedstawione powyżej stwierdzenia warto spojrzeć na tabelę nr. 1 przedstawiającą wykaz państw, które przeprowadziły zmiany we własnych reżimach inwestycyjnych właśnie na potrzeby kooperacji i współdziałania z przedsiębiorstwami międzynarodowymi. Zgodnie z danymi zawartymi w tabeli można zauważyć, że w państwach rozwiniętych wprowadzano zmiany głównie po to aby przyciągnąć zagraniczny kapitał i zachęcić do inwestycji

na swoim terytorium. Zgodnie z Światowym Raportem Inwestycyjnym z 1991 r. proces ten urzeczywistniano poprzez prywatyzację i wprowadzanie udogodnień dla przedsiębiorstw międzynarodowych (World Investment Report, 1991, s. 26).

Największy przełom na linii współpracy z KTN nastąpił w latach 80. i 90. XX wieku państwach byłego Bloku Wschodniego (Marzęda, 2007, s. 118). Najpopularniejszym modelem w tym czasie była gospodarka centralnie planowana, która opierała się głównie na kontroli produkcji, rynku i przedsiębiorstw przez rząd, który miał z góry ustalony plan makroekonomiczny w związku z czym władze wpływały na rynek a prywatne firmy nie miały możliwości ingerencji. Wcześniej wspomniany model został zastąpiony gospodarką rynkową, która umożliwiała swobodne działanie a granice rynkowe zostały otwarte dla inwestorów.

Tabela 1. Zmiany w reżimach inwestycyjnych państw w roku 1991.

REGION	Wprowadzone przez		Rodzaj środka										
			Własność zagranic na/restrykcje sektorowe		Procedury dotyczące zwolnień		Zachety		Gwarant. gieł.		Kontrola		
	Nowe prawo	Korekty prawa	Bezstrasz liberalne	Mniej liberalne	Bezstrasz liberalne	Mniej liberalne	Bezstrasz liberalne	Mniej liberalne	Bezstrasz liberalne	Mniej liberalne	Bezstrasz liberalne	Mniej liberalne	
AZJA	Chiny												
	Filipiny			✓				✓					
	Indie			✓		✓							
	Korea Płd.					✓							
	Mongolia							✓					
	Tajwan			✓				✓					
AFRYKA	Wietnam			✓									
	Egipt			✓									
	Uganda					✓		✓					
	Zambia					✓		✓					
BLISKI WSCHÓD	Arabia Saudyjska					✓							
	Bahrajn			✓									
	Jemen							✓		✓			
AMERYKA ŁACIŃSKA I KARAIBY	Syria							✓		✓			
	Bolivia			✓		✓				✓			
	Ekwador			✓		✓						✓	
	Jamaika									✓		✓	
	Kolumbia			✓		✓				✓		✓	
	Nikaragua			✓		✓				✓		✓	
EUROPA ŚRODKOWA I WSCHODNIA	Peru			✓		✓				✓		✓	
	Albania			✓				✓		✓		✓	
	Białoruś			✓				✓		✓		✓	
	Bulgaria			✓				✓		✓		✓	
	Czechosłowacja									✓		✓	
	Estonia			✓						✓		✓	
	Polska					✓		✓		✓		✓	
	Rosja			✓		✓		✓		✓		✓	
	Rumunia			✓		✓		✓		✓		✓	
Ukraina			✓		✓				✓		✓		
PAŃSTWA OECD	Uzbekistan									✓		✓	
	Japonia			✓		✓						✓	
	Szwajcaria									✓		✓	
	Szwecja			✓		✓				✓		✓	
USA												✓	

Źródło: (Transnational Cooperations and Management Division, World Investment Report 1992, s. 80)

GLOBALIZACJA KORPORACYJNA JAKO SZANSA DLA PAŃSTW UE

JEŻELI CHODZI O GLOBALIZACJE KORPORACYJNĄ W KONTEKŚCIE UNII EUROPEJSKIEJ to należy zwrócić uwagę, że tak jak w przypadku każdego innego procesu możemy mówić o szansach, zagrożeniach i wyzwaniach jakie za sobą niesie. Zagrożenia rodzą przyspieszone i nieodwracalne zmiany, które wynikają głównie z postępu technologii i nauki czy zwiększenia skali działania. Ich skutkiem jest głównie nasilenie się rozwarstwienia społecznego i dochodowego ale także utrata suwerenności narodowej (Okoń-Horodyńska, 2007, s. 7). W kontekście szans możemy mówić o otwieraniu się granic, poszerzaniu rynków czy większych możliwościach rozwojowych.

Analizując korzyści jakie Unia Europejska czerpie z procesu globalizacji korporacyjnej należy rozpocząć od korzyści najbardziej zauważalnych dla jej mieszkańców czyli większej różnorodności towarów na półkach sklepowych po niższych cenach, dzięki temu że firmy przenoszą swoją działalność poza granice kraju macierzystego. W tym wypadku akurat temat jest dość kontrowersyjny ze względu na obecnie negocjowaną umowę TTIP (Transatlantyckie Partnerstwo w dziedzinie Handlu i Inwestycji, ang. Transatlantic Trade and Investment Partnership – TTIP), która bezpośrednio dotyczy tematu różnorodności i cen produktów. Zakłada ona bowiem utworzenie strefy wolnego handlu pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Unią Europejską, co w konsekwencji będzie skutkowało usunięciem barier w handlu i ujednoczeniem norm technicznych (What is TTIP about?, <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/about-ttip/>, dostęp: 20.01.2017). Wspomnianej wyżej sytuacji można przypisać trzy możliwości oddziaływania:

- Korzyść – dla mieszkańców UE, bo będą mieli większy wachlarz wyboru konsumpcyjnego w dostępniejszych dla wszystkich cenach,
- Wyzwanie – czy UE będzie w stanie opanować napływ zagranicznych towarów i kapitału tak aby rodzimy rynek nie uległ drastycznym wahaniom?,
- Zagrożenie - zalew obcych towarów może wyeliminować lub radykalnie zredukować macierzysty rynek towarowy UE a tym samym stracić pracę (J. Capaldo, 2014, s. 7)

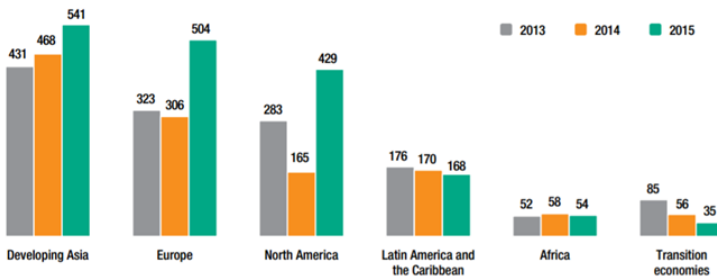
Analiza wpływu globalizacji korporacyjnej na tę sferę wymaga wielowymiarowego spojrzenia, co zostało podkreślone powyżej. W tym aspekcie trudno jest mówić jednoznacznie o korzyściach czy zagrożeniach

niach, dlatego warto przemyśleć ten temat z trzech różnych perspektyw.

Pozostając w temacie korzyści warto zwrócić uwagę na fakt, że globalizacja korporacyjna, zgodnie z jej definicją, oznacza ekspansję wielkich przedsiębiorstw międzynarodowych. Pierwszą nasuwającą się myślą z tym związaną jest większa liczba miejsc pracy. I tak właśnie jest, poprzez fakt iż korporacje mają ułatwioną ekspansję, chętniej zakładają swoje oddziały w różnych miejscach na świecie dzięki czemu generują nowe miejsca pracy. Zabieg ten nie jest oczywiście bezinteresowny, przedsiębiorstwa powstają zazwyczaj tam gdzie jest to dla nich najbardziej korzystne – mowa tutaj np. o ulgach podatkowych, które może zaoferować im państwo w zamian za stworzenie nowych miejsc pracy.

Kolejnym pozytywnym aspektem, który związany jest z globalizacją korporacyjną są z pewnością Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne (BIZ). Termin ten odnosi się wprost do korporacji transnarodowych i oznacza szczególną formę inwestowania poza granicami kraju macierzystego KTN. Mówiąc wprost jest to finansowe zaangażowanie danej korporacji w system w którym aktualnie znajduje się lub będzie się znajdować dana filia. Dzięki ułatwionej ekspansji wielkich przedsiębiorstw w stronę Unii Europejskiej, państwa wchodzące w jej skład mogą spodziewać się wzrostu BIZ na ich terenie. I tak też właśnie się dzieje, wykres nr. 1 przedstawia napływ BIZ w latach 2013 – 2015 w poszczególnych regionach świata (World Investment Report 2016, http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf)

Wykres 1. Napływ BIZ do poszczególnych regionów świata w latach 2013 – 2015 (w bilionach Dolarów)

Źródło: (UNCTAD, 2016, s. 4)

Na powyższym wykresie widać jasno, że największym odbiorcą BIZ od 2013 r. jest rozwijająca się Azja ale zaraz za nią plasuje się Europa. Największy skok w przyпыlywie BIZ odnotowano w Europie i w Ameryce Północnej, w ciągu jednego roku, w Ameryce było to aż o około 160%. W Europie było to około 65% przy czym należy zwrócić uwagę że 50% tej liczby odnosi się do państw Unii Europejskiej (UNCTAD, 2016, s. 4).

Liczy się jednym z najlepszych sposobów na ukazanie skutków jakiegoś działania, w tym wypadku tak silny skok BIZ w ciągu jednego roku na terenie Europy odbił się zwiększeniem miejsc pracy i potencjału produkcyjnego, napływem nowych technologii czy know-how, dzięki czemu możemy ten wariant zaliczyć do korzyści płynących z procesu globalizacji korporacyjnej.

GLOBALIZACJA KORPORACYJNA JAKO ZAGROŻENIE DLA PAŃSTW UE

NIESTETY CORAZ CZĘŚCIEJ GLOBALIZACJA KORPORACYJNA KOJARZONA JEST Z NEGATYWNYMI ASPEKTAMI I KORZYSTNE JEJ SKUTKI ODCHODZĄ NA DALSZY PLAN. Głównym zarzutem wobec tego procesu jest fakt, iż wielkie przedsiębiorstwa owszem potrzebują wielu pracowników w związku z czym tworzą nowe miejsca pracy, ale ten proces często odbiega od normy. Ludzie tam zatrudniani zarabiają bardzo małe pieniądze i pracują w nieludzkich warunkach, zazwyczaj w nienormowanych godzinach. Dlaczego więc ludzie decydują się na taki zarobek? Korporacje tworzą swoje filie zazwyczaj tam gdzie są korzystne warunki, tak jak zostało to już wspomniane wcześniej. Jednym z takich warunków jest także tania siła robocza. Wielki koncern otwierając swoją filię w państwie gdzie PKB per capita jest na niskim poziomie wie, że znajdzie tam pracowników, którzy nie będą od nich wymagać wygórowanych wynagrodzeń. W odniesieniu do Unii Europejskiej warto w tym momencie przeanalizować wynagrodzenia w państwach członkowskich i na tej podstawie zbadać czy ich niski poziom jest czynnikiem zachęcającym korporacje do przeprowadzania inwestycji na ich terenie.

Jeżeli chodzi o Polskę to średnie miesięczne wynagrodzenie w 2014 roku wynosiło 980 €, co stanowi 40% średnich zarobków dla całej UE. W porównaniu do Luksemburga, Polacy zarabiali tylko 23% tego co jego mieszkańcy ale aż 227% tego co Bułgarzy (Hajec, <http://wynagrodzenia.pl/artukul/wynagrodzenia-w-polsce-na-tle-innych-krajow-unii-europejskiej>, dostęp: 20.01.2017). Liczby te pokazują jak ogromne dysproporcje w poziomie wynagrodzeń są na terenie UE. Jeżeli chodzi o państwa, które plasują się na samym

dole rankingu wynagrodzeń są to kolejno: Bułgaria (431 €), Rumunia (521 €), Litwa (706 €) i Łotwa (806 €). Najłatwiejszym sposobem sprawdzenia zależności o której mowa wyżej będzie sprawdzenie jaka ilość Bezpośrednich Inwestycji Zagranicznych w 2014 roku splaywała do państw wymienionych wcześniej. Do Bułgarii w 2014 roku napłynęło aż 46 539 mln Dolarów w postaci BIZ, Rumunia – 74 732 mln \$, Litwa – 14 691 mln \$, Łotwa – 14 567 mln \$ (World Investment Report 2015, http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf, dostęp: 20.01.2017). Dzięki powyższym danym możemy stwierdzić, że postawiona wyżej teza mówiąca o tym, że niski poziom wynagrodzeń w państwach jest czynnikiem zachęcającym KTN do inwestycji na ich terenie, sprawdza się, ponieważ widać, że Bułgaria i Rumunia znajdująca się na samym końcu rankingu odnośnie wysokości wynagrodzeń jednocześnie przyjmuje bardzo duże ilości BIZ, które w rzeczywistości przekładają się głównie na tworzenie filii zagranicznych przez KTN. Fakt ten z pewnością jest swego rodzaju zagrożeniem dla państw UE, bo skoro stały się atrakcyjnym terenem inwestycyjnym, a płace w niektórych z państw są naprawdę niskie, może dochodzić do wielu nadużyć praw człowieka/pracownika. Na szczególną próbę zostanie tutaj wystawione prawo pracy obowiązujące na terenie UE i wszelkie organy stojące na jego straży.

Pojawienie się nowych przedsiębiorstw międzynarodowych na rynkach państw UE jest zagrożeniem jak i wyzwaniem dla małych i średnich przedsiębiorstw działających na tym rynku, muszą one sprostać kanonom narzucanym przez korporacje transnarodowe, które zazwyczaj są dyktowane zza granicy. Problem głównie wynika z faktu, że ich zdolność do reagowania tak samo na szanse jak i zagrożenia jest bardzo ograniczona a wynika to przede wszystkim z tego, że mają one mniejsze zdolności oddziaływania na środowisko zewnętrzne. Obniżanie cen produktów poprzez ich masową produkcję powoduje coraz częściej zanikanie małych rodzimych przedsiębiorstw, które nie są w stanie sprostać poprzeczce, którą stawia wielkie przedsiębiorstwo. Konkurencja może okazać się niszcząca, dlatego pewne zabezpieczenia ze strony systemu unijnego muszą zostać wprowadzone do państw członkowskich gdyż w przeciwnym wypadku może to doprowadzić do wylimitowania małych, europejskich przedsiębiorstw.

W aspekcie zagrożeń związanych z globalizacją korporacyjną, warto zwrócić uwagę na zatracanie suwerenności państw na rzecz coraz bardziej wpływowych przedsiębiorstw międzynarodowych. Państwa zaczynają współpracować we wszystkich sferach poczynając od sekto-

ra gospodarczego a kończąc na sferze polityki poprzez co pojęcie znanej dotychczas suwerenności państwowej zostaje przewartościowane. Globalizacja, głównie w sferze gospodarczo ekonomicznej, pozwala na swobodne przekraczanie granic towarom i usługom, poprzez co tradycyjne zwierzchnictwo państwa nad własnym terytorium i kontrola tego, co się na jego terenie dzieje zostaje zatracona na rzecz układów i porozumień na szczeblu międzynarodowym. Dzięki tymże porozumieniom korporacje transnarodowe posiadając ogromny kapitał, przewyższający dochód niejednego z państw, mogą manipulować tym co dzieje się na rynku danego kraju.

Doskonałym przykładem jest znowu obecnie negocjowane porozumienie Unii Europejskiej z Stanami Zjednoczonymi o handlu i inwestycjach – TTIP. Umowa ta ma na celu głównie otwarcie rynków europejskich dla amerykańskich i odwrotnie, poprzez co mniejsi przedsiębiorcy będą mieli szanse na dalszą ekspansję. Dzięki temu oba podmioty na tym skorzystają finansowo, ponieważ z pewnością zwiększy się napływ inwestycji zagranicznych, dzięki ułatwionej ekspansji korporacji transnarodowej. Tańsze towary płynące z Ameryki pojawiają się na naszych półkach sklepowych eliminując rodzime wyroby a Unia Europejska stanie przed poważnym kryzysem własnej suwerenności doktrynalnej, o którą zawsze walczyła.

Państwa Unii Europejskiej stając przed etapem wkroczenia w epicentrum globalizacji korporacyjnej (jeśli umowa TTIP zostanie podpisana to tak właśnie się stanie) muszą wziąć pod uwagę wymienione powyżej i wiele, wiele innych zarówno korzyści jak i zagrożeń związanych bezpośrednio z tym procesem aby nie pogrążyć własnej gospodarki

PODSUMOWANIE

W KONTEKŚCIE WSZYSTKICH ASPEKTÓW, KTÓRE ZOSTAŁY TUTAJ WYMIENIONE proces globalizacji korporacyjnej należy potraktować głównie jako wyzwanie. Wyzwanie wobec spadających cen towarów, przybywających miejsc pracy czy masowego napływu Bezpośrednich Inwestycji zagranicznych. Ale także wyzwanie wobec niekorzystnych warunków pracy, wobec zanikających na rodzimych rynkach małych i średnich przedsiębiorstw czy ograniczania suwerenności państwowej. Należy jednak stanowczo podkreślić, że sam proces globalizacji ma istotne znaczenie dla gospodarek państw narodowych. Kwestia, która podlega dalszej analizie to jak czerpać korzyści unikając zagrożeń.

Polityka korporacji transnarodowych nie zawsze jest kompatybilna z interesami państwa dlatego tak ważna jest współpraca pomiędzy

tymi dwoma podmiotami aby nie dochodziło do zbyt dużych rozbieżności, które są dotkliwe w głównej mierze dla społeczeństwa.

Można więc stwierdzić, że w odniesieniu do UE globalizacja korporacyjna niesie wiele nowych możliwości osiągnięcia korzyści komparatywnych a z drugiej strony zagrożenie egzystencji (Okoń-Horodyńska, 2007, s. 7). Wszystko tak naprawdę zależy od konkretnych podmiotów, czyli państw, do których bezpośrednio dociera. Współzależność jest podstawowym elementem globalizacji korporacyjnej, jest źródłem sprawności i dochodu narodowego ale jest to też pewnego rodzaju zniewolenie. Państwa więc powinny postawić sobie kluczowe pytanie wchodząc w ten układ a mianowicie współzależność czy niezależność? Odpowiedź na to pytanie pozwoli na określenie własnej pozycji wobec narastających globalnych przedsiębiorczych powiązań.

Powyższe rozważania nie wyczerpują w pełni wielości zagadnień, które związane są z globalizacją korporacyjną, są jedynie refleksją nad konsekwencjami związanymi z tymże procesem

BIBLIOGRAFIA

- Capaldo J. (2014), *The Trans-Atlantic Trade and Investment Partnership, European Disintegration, Unemployment and Instability*, Tufts University
- Dunning J.H. (1993), *Governments and Multinational Enterprises: From confrontation – to Co-operation?*, [w:] *Multinationals in the Global Political Economy*, red. L. Eden, E.H. Potter, London.
- European Commission, *What is TTIP about?*, <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/about-ttip/>, data dostępu: 9.11.2016 r.
- Bauman Z., *Globalizacja: i co z tego dla ludzi wynika*, Warszawa 2001 r.
- Hajec M. (2016), *Zarobki w Europie*, <http://wynagrodzenia.pl/artukul/wynagrodzenia-w-polsce-na-tle-innych-krajow-unii-europejskiej>, dostęp: 10.11.2016 r.
- Liberska B. (2002), *Globalizacja. Mechanizmy i wyzwania*, Warszawa.
- Marzęda K. (2007), *Proces globalizacji korporacyjnej*, Bydgoszcz.
- Milczarek D. (2004), *Unia Europejska a globalizacja*, http://test.ce.uw.edu.pl/pliki/pw/3-2004_Milczarek.pdf, dostęp: 9.11.2016 r.
- Okoń-Horodyńska E. (2007), *Człowiek i społeczeństwo w obliczu globalizacji*, Kraków.
- Rosińska-Bukowska M. (2009), *Rola korporacji transnarodowych w procesach globalizacji, Kreowanie globalnej przestrzeni biznesowej*, <https://ludzie.uni.lodz.pl/index.php/plik/download2/17?h=c09791f28e4e215bfa7f75d206c8ea43>, dostęp: 9.11.2016 r.

- World Investment Report (1991), <http://unctad.org/en/pages/PublicationArchive.aspx?publicationid=622>, data dostępu: 9.11.2016r.
- World Investment Report (2015), http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf, dostęp: 13.11.2016 r.
- World Investment Report (2016), http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf, data dostępu: 9.11.2016r.
- World Trade Organization, Understanding the WTO, Who we are?, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/who_we_are_e.htm, data dostępu: 9.11.2016r.
- Żurkowska K. (2006), Unia Europejska i Stany Zjednoczone wobec wyzwań globalizacji, Warszawa.

SUMMARY

Modern world is characterized by highly complex processes that occur in it. Certainly, the influence of this have still advancing globalization processes, which changing the image of the modern world. One of the manifestations of that complexity is the growing importance of large transnational corporations, which have mastered the state of the economy. In times of crisis, the European Union will become for a great challenge, that is corporate globalization progressing at a surprising rate and covering more and more areas of influence. The phenomenon which is corporate globalization on the one hand brings opportunities but on the other danger having irreversible consequences. Sovereignty is limited and the political system changes and transforms under the influence of large companies.

NOTA O AUTORZE

Kinga Jasiak [kinga.jasiak@amu.edu.pl] - absolwentka politologii i stosunków międzynarodowych na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Obecnie doktorantka w Zakładzie Polityki Ekonomicznej i Społecznej WNPiD. Obszary zainteresowań naukowych: korporacje transnarodowe, globalizacja, regionalizacja, gospodarka światowa.

